

EKUMENICZNE NOWOŚCI WYDAWNICZE*

PAPIESKA RADA KULTURY, PAPIESKA RADA DO SPRAW DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO: **Jezus Chrystus dawcą wody życia. Chrześcijańska refleksja na temat New Age.** Kraków: „M” 2003 – 127, [1] s. Bibliogr. ISBN 83-7221-564-2.

Jest to tekst dokumentu na temat *New Age*, wydanego przez dwie papieskie rady: Papieską Radę Kultury oraz Papieską Radę ds. Dialogu Międzyreligijnego. W dokumencie poruszono m.in. takie kwestie, jak: duchowość *New Age*; jej relacja do duchowości chrześcijańskiej; porównanie idei *New Age* i wiary chrześcijańskiej; Jezus Chrystus ofiarujący wodę życia. Ponadto zwrócono uwagę na kilka problemów duszpasterskich oraz omówiono podstawowe idee i terminy *New Age*. Dokument zawiera również wykaz źródeł, na które składają się: dotychczasowe dokumenty Magisterium Kościoła, opracowania chrześcijańskie oraz inne opracowania dotyczące zjawiska *New Age*.

AFANASJEW Mikołaj: **Kościół Ducha Świętego.** Przeł. [z ros.] Henryk Paprocki. Białystok: Bractwo Młodzieży Prawosławnej w Polsce 2002 – 381, [2] s. Bibliogr., indeks. (Kościół Wschodni). ISBN 83-87281-23-9.

Tyt. oryg.: *Cerkow' Ducha Swjatogo.*

Jest to kolejny tom serii „Kościół Wschodni”, prezentującej najważniejsze prace z obrębu teologii prawosławnej. Książka ks. Mikołaja Afanasjewa uchodzi za jedno z podstawowych wprowadzeń w eklezjologię prawosławną. Autor przedmowy, bp Jakub, Prawosławny Biskup Białostocki i Gdański, pisze: „Jej Autor w swych teologicznych dociekaniach opiera się na analizie pierwszych wieków chrześcijaństwa. Na podstawie świadectw spuścizny historycznej odtworza organizację Kościoła pierwszych chrześcijan. Mimo że Afanasjew opiera się w swych rozważaniach na faktach ze starożytności, to jego prace mają iście nowatorski i przełomowy charakter” (s. 3). Autor przedmowy podkreśla ponadto, że Afanasjew wprowadził pojęcie „eklezjologii eucharystycznej”, wskazując na głęboką zależność pomiędzy Kościołem a Eucharystią. Tę myśl prawosławnego teologa warto podkreślić w kontekście encykliki Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia*.

ANWEILER Paweł bp: **Tyś Bogiem moc mający. W dziesięciolecie posługi biskupiej. Wybór materiałów.** Przedm. Tadeusz Konik. Bielsko-Biała: Ewangelik Pszczyński; bp Paweł Anweiler 2002 – 255 s.: il. kolor. ISBN 83-915652-1-1.

---

* Nie uwzględniono pozycji recenzowanych wyżej.

Niniejsza publikacja została wydana z okazji dziesięciolecia posługi biskupa diecezji cieszyńskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego Pawła Anweilera. Zawiera ona wybór jego kazań niedzielnych i okolicznościowych, wystąpień, listów pasterskich i rozważań medytacyjnych. Do tekstów autorstwa bpa P. Anweilera dołączono kalendaria posługi biskupiej oraz wykaz publikacji.

BAR Wiesław: Wolność religijna w *Dār al-Islām*. Zagadnienia prawa wyznaniowego. Lublin: „Polihymnia” 2003 – 280 s. Streszcz. ang. ISBN 83-7270-162-8.

Przedstawiana publikacja poświęcona jest prawu islamskiemu. Jej autor, W. Bar, jest pracownikiem Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Praca składa się z trzech części. W pierwszej autor analizuje modele relacji: państwo – religia – prawo m.in. w konstytucjach krajów członkowskich Organizacji Konferencji Islamskiej. Druga część poświęcona jest analizie wybranych zagadnień szczegółowych, takich jak: pojęcie wolności w islamie, przynależność religijna, wolność zmiany religii, wolność kultu i prozelityzmu, małżeństwo w islamie. Trzecia część tomu zawiera wybrane teksty źródłowe – dokumenty prawne świata islamskiego.

BIERDIAJEW Mikołaj: Nowe Średniowiecze. Los człowieka we współczesnym świecie. Wstęp i przekł. Henryk Paprocki. Warszawa: „Aletheia” 2003 – 239, [2] s. Indeks. ISBN 83-89372-04-5.

Tyt. oryg.: Nowoje sriedniewiekow’je. Razmyszlenija o sud’bie Rossii i Jewropy.

W 1997 r. w Wydawnictwie „Antyk” ukazał się reprint wydanego w 1936 r. polskiego tłumaczenia jednej z najbardziej znanych prac rosyjskiego filozofa religijnego, M. Bierdiajewa (zob. PPT 1997, poz. 494). Obecne wydanie jest nowym tłumaczeniem. Autorem przekładu jest ks. H. Paprocki. Obecne wydanie zawiera jeszcze drugi tekst Bierdiajewa – *Los człowieka we współczesnym świecie*, uznawany za drugą część *Nowego Średniowiecza* (tekst ów powstał dziesięć lat po opublikowaniu *Nowego Średniowiecza*). Autor przekładu i przedmowy pisze o prezentowanych pracach następująco (s. 7): „Główne tezy Bierdiajewa zawarte w tych książkach można sprowadzić do dwóch punktów: (1) «Dzisiaj wielu ludzi może uważać się za ostatnich przedstawicieli starej, chrześcijańskiej kultury Europy, zagrożonej przez wielkie niebezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne» (*Nowe Średniowiecze*). (2) «Współczesny bestializm jest świadomy, przemyślny, przeszedł przez proces refleksji i przez cywilizację, znalazł dla siebie uzasadnienie» (*Los człowieka we współczesnym świecie*)”

Chrystus wybawiający. Teologia świętych obrazów. Praca zbiorowa pod red. nauk. Andrzeja A. Napiórkowskiego OSPPE. Kraków: „M” 2003 – 267, [1], s., [24] s. tabl. kolor. ISBN 83-7221-474-3.

Treść: NAPIÓRKOWSKI Andrzej A. OSPPE: Wprowadzenie, s. 9-10; NAPIÓRKOWSKI Andrzej A. OSPPE: Z historii teologii świętych obrazów, s. 11-25; GIENIUSZ Andrzej CR: «Żadnej rzeźby ani żadnego obrazu» – sens biblijnego zakazu ikonografii i ikonodulii (Wj 20,3-6) a chrześcijański kult obrazów, s. 27-39; DEGÓRSKI Bazyli OSPPE: Materialne znaki i symbole w pierwszych wiekach Kościoła, s. 41-61; ŁUKASZUK Tadeusz Dionizy OSPPE: Obraz święty – ikona w *sacramentale* obecności, s. 63-74; BALTER Lucjan SAC: Pneumatologia w ikonie, s. 75-91; BOKWA Ignacy: Eschatologia urzeczywistniona, s. 93-101; ŠTRUKELJ Anton: Duchowe piękno ikon, s. 103-110; NAPIÓRKOWSKI Andrzej A. OSPPE: Acheiropity – ikony nie ręką ludzką uczynione, s. 111-126; KURPIK Wojciech: Rozmyślając o genezie wizerunku Zbawiciela, s. 127-137; KLAUZA Karol: Iberyjskie ikony Chrystusa Zbawiciela VI-XIII w., s. 139-160; JAZYKOWA Irina: Obraz Jezusa Chrystusa w ikonografii rosyjskiej, s. 161-177; DELUGA Waldemar: Nikodema Zubrzyckiego graficzne wyobrażenie Chrystusa Pantokratora, s. 179-183; SULIAKOWA Aleksandra: «Życie śpi, a piekło drży z twogi». «Czuwające Oko Chrystusa» jako wyobrażenie męki i chwały Zbawiciela w ikonografii staroobrzędowców, s. 185-202; WASYŁYK Roman, SKOP Lew: Osobliwość tematu «Deesis» w ukraińskiej ikonografii, s. 203-209; GLAESER Zygfryd: Ikonostas syntezą chrześcijańskiej duchowości, s. 211-224; JANOCZA Michał: Ikonografia świąt Pańskich, s. 225-248; RUDZIŃSKI Stanisław OSPPE: Królewskość w ikonografii Cudownego Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, s. 249-256; Słownik terminów ikonograficznych Kościoła wschodniego, s. 257-264; Nota o autorach, s. 265-268.

Chrześcijańska Europa. Praca zbiorowa pod red. nauk. Stanisława Urbańskiego. Warszawa: „Pax” 2003 – 303, [1] s., [16] s. tabl. kolor. ISBN 83-211-1663-9.

Na str. tyt. podtyt.: Wykłady wygłoszone w Studium Duchowości Europejskiej przy Centrum Kultury Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” w latach 1999-2002.

Treść: URBANŚKI Stanisław: Słowo wstępne, s. 7-11; GAWSKI Ziemiowit: Wprowadzenie: o duchowe oblicze Europy, s. 13-19; I. Duchowe rodowody Europy: SZLAGA Jan bp: Biblia inspiracją kultury europejskiej, s. 23-29; NIEWĘGŁOWSKI Wiesław A.: Kulturowe korzenie Europy, s. 30-39; OGÓREK Paweł OCD: Mistrz Jan Eckhart czołowym przedstawicielem duchowości chrześcijańskiej Europy, s. 40-52; HANC Wojciech: Ekumeniczny wymiar teologii w zakresie chrześcijańskiej duchowości, s. 53-64; OZOROWSKI Edward bp: «Jest» a «być» jako motor kultury europejskiej, s. 65-74; ANDRZEJEWSKI Roman bp: «Starszy z dnia na dzień – ciągle wielu rzeczy się ucze» (Idea starości według Cyncerona i Jana Pawła II), s. 75-87; CHRAPEK Jan CSMA bp (†): Pokochajmy na nowo Europę, by wypiękniata jednością, s. 88-90; II. Drogi i bezdroża jednoczenia się Europy: WIELGUS Stanisław bp: Ide-

owe zagrożenia we współczesnej kulturze europejskiej, s. 93-110; LEPA Adam bp: Dusza jednoczącej się Europy wyzwaniem dla Kościoła, s. 111-115; KIERNIKOWSKI Zbigniew bp: Wezwanie do nowej ewangelizacji Europy w obliczu tendencji integracyjnych, s. 116-133; STEFANEK Stanisław TChr bp: Wyzwolić siły dobra – zadania duchowej autonomii rodziny w tworzeniu prawa jednoczącej się Europy, s. 134-143; SAMSEL Edward bp (†): Życie konsekrowane w III tysiącleciu, s. 144-150; KULISZ Józef SJ: Kościół znakiem wewnętrznego jednoczenia ludzkości w myśli Teilharda de Chardin, s. 151-160; PIKUS Tadeusz bp: Duchowe oblicze Europy i świata w dziełach Aleksandra Mienia, s. 161-172; SAKOWICZ Eugeniusz: Czy islam zagraża Europie?, s. 173-181; ZAWITKOWSKI Józef bp: Jaka będzie Europa?, s. 182-192; III. Polskie sprawy: wzorce i troski: BORTKIEWICZ Paweł TChr: Duchowość orędzia gnieźnieńskiego, s. 195-202; FRAŃCEK Teresa Antonietta RM: Błogosławiony arcybiskup Zygmunt Szczęsny Feliński – człowiek Wschodu u Zachodu (1822-1895), s. 203-216; NOWAK Stanisław abp: Posłannictwo świętej Faustyny Kowalskiej dla Europy wobec kryzysu cywilizacji współczesnej, s. 217-228; JARECKI Piotr bp: Rola Akcji Katolickiej w procesie integracji europejskiej, s. 229-236; ZIEMBA Wojciech abp: Odkrywanie duchowej jedności Europy. Kościelny dialog polsko-litewski (doświadczenia ostatnich lat), s. 237-247; DYDYCZ Antoni Pacyfik OFMCap bp: Polskie echa dialogu kultur na ziemiach Rzeczypospolitej, s. 248-255; GOŁĘBIEWSKI Marian bp: Nowe wyzwania stojące przed diecezją koszalińsko-kołobrzeską w 30-lecie jej istnienia, s. 256-264; PAWLINA Krzysztof: Religijność polskiej młodzieży u początku III tysiąclecia, s. 265-274; DOŁĘGA Józef M.: Podstawy kultury ekologicznej w Polsce i Europie, s. 275-284; URBĄŃSKI Stanisław: Zamiast epilogu: duchowa jedność Europy w świetle nauczania Jana Pawła II, s. 285-297; Noty o autorach, s. 299-303.

CIEŚLAK Stanisław SJ: Marcin Laterna SJ (1552-1598). Działacz kontrreformacyjny. Kraków: Wydaw. WAM, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” 2003 – 400 s., [8] s. tabl. Bibliogr., indeks, streszcz. ang. (Studia i Materiały Do Dziejów Jezuitów Polskich 12). ISBN 83-7318-071-0 (WAM), 83-88209-70-1 („Ignatianum”).

DELPORTE Charline: Świadkowie Jehowy. Ofiary mówią. Tł. Anna Leszczyńska. Z przedm. Janine Tavernier Prezesa UNADFI. Warszawa: Wydaw. Księży Marianów 2003 – 322, [6] s. 83-7119-377-7.

Autorką przedstawianej pracy jest Ch. Delporte, przewodnicząca ADFI Nord – stowarzyszenia do walki z sektami. Jej książka składa się z dwóch części: *Sekta* oraz *Świadectwa*. W pierwszej części autorka opisuje zjawisko sekty, mechanizmy wejścia do wspólnoty Świadców Jehowy oraz wyjścia z niej. W drugiej części zebrano ponad czterdzieści świadectw ludzi, którzy sami lub których bliscy byli związani ze Świadcami Jehowy. Do pracy dołączono po-

nadto słowniczek terminów, strukturę organizacyjną Świadków Jehowy oraz – w polskim wydaniu – wykaz ośrodków informacji o sektach i nowych ruchach religijnych.

DOBIESZEWSKI Janusz: Włodzimierz Sołowjow. Studium osobowości filozoficznej. Warszawa: „Scholar” 2002 – 482 s.: tab. Bibliogr., indeks. ISBN 83-88495-95-X.

Jest to pierwsze w języku polskim studium przedstawiające całość dorobku filozoficzno-teologicznego Włodzimierza Sołowjowa (1853-1900), uważanego za pierwszego profesjonalnego filozofa rosyjskiego. Autor opracowania proponuje, by przyjąć jako nić przewodnią wielowątkowej twórczości Sołowjowa oraz jego filozoficznej osobowości ideę Bogoczłowieczeństwa. J. Dobieszewski przedstawia ponadto filozofię Sołowjowa w kontekście wschodniej tradycji religijnej i zachodniej tradycji filozoficznej oraz ukazuje jej wpływ na myślicieli rosyjskich XX wieku, zwłaszcza na M. Bierdiajewa, L. Szestowa, S. Bułgakowa, M. Łoskiego.

DUPUIS Jacques SJ: Chrześcijaństwo i religie. Od konfrontacji do dialogu. Przekł. [z wł.] Stanisław Obirek SJ. Wprowadzenie do wyd. pol. Wacław Hryniewicz OMI. Kraków: Wydaw. WAM 2003 – 356 s. Indeks. (Myśl Teologiczna 40). ISBN 83-7318-151-2.

Tyt. oryg.: *Il Cristianesimo e le religioni.*

Europa. Zbliżenia, kontrowersje, perspektywy. Pod red. Elżbiety Hałas. Lublin: Tow. Nauk. KUL 2002 – 139, [6] s. Bibliogr. przy artykułach, indeks. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. (Prace Wydziału Nauk Społecznych 81). ISBN 83-7306-094-4.

Treść: HAŁAS Elżbieta: Przedmowa, s. 5-8; HOŁDA Zbigniew: Ochrona praw człowieka w instytucjach Rady Europy, s. 9-28; KARSKI Karol: Kościoły a jedność Europy, s. 29-43; PACZKOWSKI Andrzej: Co dzieje się z przeszłością? Parę uwag w sprawie rozliczeń w Polsce (z Czechami i Węgrami w tle), s. 45-67; SUCHANEK Lucjan: Trzy obrazy współczesnej Rosji: A. Sołżenicyn, A. Zinowiew, E. Limonow, s. 69-90; SMOLICZ Jerzy J.: Europejska idea państwa-narodu w perspektywie azjatyckiej, s. 91-118; BOKSZAŃSKI Zbigniew: Polska i Polacy w opiniach młodych Europejczyków, s. 119-135.

EVDOKIMOV Paul: Prawosławie. Przeł. Jerzy Klinger. Wyd. 3. Warszawa: „Pax” 2003 – 406, [2] s. Indeksy. ISBN 83-211-0675-7.

Tyt. oryg.: *L'Orthodoxie.*

Jest to trzecie już wydanie (poprzednie: 1964, 1986) klasycznej pracy na temat prawosławia, autorstwa P. Evdokimova (1901-1970), świeckiego profesora Prawosławnego Instytutu Teologicznego św. Sergiusza w Paryżu. Studium to składa się z pięciu części, poprzedzonych wprowadzeniem historycznym. Oto

tytuły części, dotyczących różnych dziedzin teologii prawosławia: *Antropologia* (cz. I); *Eklezjologia* (cz. II); *Wiara Kościoła* (cz. III); *Modlitwa Kościoła* (cz. IV); *Eschaton, czyli rzeczy ostateczne* (cz. V).

GAJEWSKI Mariusz: Nowe ruchy religijne i sekty – między zbawieniem a destrukcją... Kraków: „Rafael” 2002 – 157 s. ISBN 83-916969-3-6.

Na przedstawiany tomik składają się teksty publikowane przez autora na łamach Kwartalnika Informacyjno-Profilaktycznego „Sekty i Fakty” Znajdują się tu rozważania na takie tematy, jak: pojęcie nowych ruchów religijnych i sekt, kontrowersyjne sekty i ich przywódcy, metody rekrutacji do sekt, manipulacja i sekty, sekty w Polsce. W aneksie zamieszczony został tekst dokumentu: *Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwania duszpasterskie*, a także opracowania: *Głoszenie Chrystusa jako jedyne zbawiciela wobec wyzwania sekt*; *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*.

GROSFELD Jan: Czekanie na Mesjasza. Kraków: Wydaw. WAM 2003 – 148, [1] s. ISBN 83-7318-067-2.

Praca zawiera zbiór esejów podejmujących aktualne problemy, z jakimi spotyka się współcześnie wierzący człowiek. Zdaniem autora, obserwujemy dziś zjawisko ideologizowania religii. Intencją, jaka mu przyświecała podczas powstawania niniejszej publikacji, była chęć ukazania samej istoty wiary. Refleksja autora odwołuje się do naturalnych pragnień religijnych każdego człowieka. Praca pisana jest także w perspektywie dialogu chrześcijaństwa z judaizmem. Oto tematy niektórych esejów: Radość Biblii; Czy warto żyć w Kościele?; Winy Kościoła; Księża i świeccy w XXI wieku; Dzień Judaizmu; Czy wolno nawracać Żydów?; Czy dialog chrześcijańsko-żydowski ma przyszłość?; Naród, religia, państwo; Lęk przed Europą; Wspólnotowa przyszłość Kościoła; Ewangeliczny paradoks nienawiści.

HRYNIEWICZ Waław: Nadzieja uczy inaczej. Medytacje eschatologiczne. Warszawa: „Verbinum” 2003 – 285 s. ISBN 83-7192-189-6.

Jest to kolejna publikacja prof. Waława Hryniewicza OMI (ur. 1936) poświęcona problematyce eschatologicznej, a zwłaszcza zagadnieniu nadziei powszechnego zbawienia. Autor pisze o poprzednich pracach i niniejszej: „W poprzednich publikacjach wypowiadałem się w duchu niezwyklej nadziei eschatologicznej. Były to przede wszystkim: *Nadzieja zbawienia dla wszystkich* (1989), *Dramat nadziei zbawienia* (1996) oraz *Pedagogia nadziei* (1997). W obecnej książce chciałbym pogłębić refleksję nad poruszonymi wcześniej wątkami biblijnymi i patrystycznymi, a zarazem poszerzyć horyzont rozumienia o nowe wątki, rzucające wiele światła na zagadnienie, które najprawdopodobniej nie zostanie definitywnie rozwiązane i wyczerpane do końca ludzkich dziejów” (s. 12). Prezentowany tom zawiera dwadzieścia pięć rozważań w formie medytacji, skoncentrowanych wokół siedmiu głównych tematów: Ku zrozumieniu

eschatologii biblijnej; Eschatologia w przypowieściach Jezusa; Sprawiedliwość, miłosierdzie i nadzieja; Gehenna i nadzieja, czyli o poprawczym charakterze kary; Powrót do uniwersalizmu nadziei; Piękno i zbawienie; Wychowanie do nadziei.

IGNATOWSKI Grzegorz: Na drogach pojednania. Międzynarodowy Katolicko-Żydowski Komitet Łączności. Przedm. Eugene J. Fisher. Łódź: Archidiecezjalne Wydaw. Łódzkie 2003 – 343 s. Bibliogr., streszcz. ang. ISBN 83-87931-14-4.

Międzynarodowy Katolicko-Żydowski Komitet Łączności jest traktowany jako najważniejszy organ w kontaktach katolicko-żydowskich. Prezentowana praca, dotycząca działalności tego komitetu, składa się z trzech części. Pierwsza dotyczy historii oraz organizacji Komitetu Łączności. W drugiej części autor omówił wybrane zagadnienia poruszane w ramach prac Komitetu Łączności (dokumenty Kościoła katolickiego; antysemityzm; misja i dialog; państwo Izrael; Teszuwa). W trzeciej części zebrano oficjalne dokumenty: Międzynarodowego Katolicko-Żydowskiego Komitetu Łączności, katolickiej Komisji ds. Kontaktów Religijnych z Judaizmem, Międzynarodowego Komitetu Żydowskiego ds. Konsultacji Międzyreligijnych.

Ikony niewidzialnego. Red. Marek Lis, Zbigniew W. Solski. Opole: Red. Wydaw. WT UO 2003 – 282 s. Streszcz. ang., fr., wł. Uniwersytet Opolski. Wydział Teologiczny. (Opolska Biblioteka Teologiczna 63). ISBN 83-88939-62-9.

Treść: MUSIEŁOK Józef, Początek „zadziwienia” Wprowadzenie, s. 5-6; I. Wyrazić niewyrażalne. U podstaw refleksji: CZAJKOWSKI Michał: Ewangelia ikoną Chrystusa, s. 9-22; WOLSZA Kazimierz: Ikona: doświadczenie religijne. Próba analizy fenomenologicznej, s. 23-36; UGLORZ Manfred: Ikona Boga ukrytego. Refleksja nad Teologią Lutra, s. 37-46; DEC Ignacy: Człowiek jako ikona, s. 47-60; ROGOWSKI Roman: Świat jako ikona. s. 61-69; II. Od ikony bizantyjskiej do cyberprzestrzeni: CZERSKI Janusz: Pojęcie i symbolika t w duchowości bizantyjskiej, s. 73-76; PASTERNAK Wirginea CSSJ: Technika „pisanie” ikony, s. 77-80; MASŁOWSKI Michał: Msza jako przedstawienie, s. 81-100; POLONY Leszek: Muzyczne ikony niewidzialnego. Z rozważań o symbolu w muzyce, s. 101-106; BATOR Andrzej: Językowe dzieło sztuki jako obraz niewidzialnego, s. 107-120; WIŚNIEWSKA Lidia: Mity i paradygmaty jako obrazy rzeczywistości w *Regio* T. Różewicza, s. 121-132; WĄCHOCKA Ewa: Obrazy śmierci w dramacie współczesnym, s. 133-144; SOLSKI Zbigniew W.: Ikony krawędzi w nowoczesnym dramacie poetyckim, s. 145-160; KOCUR Mirosław: Przeżycie jedności w teatrze: Synostwo Mistra Eckharta, s. 161-174; WÓJTOWICZ Agnieszka: „O świętym na opak” „Tragiczne dzieje doktora Fausta” wg Marlowe’a Jerzego Grotowskiego, s. 175-196; BITKA Zbigniew: Lustro i gwiazdy. Ikony Niewidzialnego w teatrze lalek, s. 197-205;

MYKITA-GLENSK Czesława: Postać Chrystusa w scenicznych konkretyzacjach pasji i rock-opery, s. 207-224; LIS Marek: Filmowe ikony – figury Chrystusa, s. 225-236; FRĄC Waldemar: Absolutyzacja rzeczywistości. O religijno-metafizycznym wymiarze myśli Siergieja Eisensteina, s. 237-248; MAZUR Joanna: Duchowy aspekt „obrazu-kryształu” na przykładzie *Zwierciadła* Andrieja Tarkowskiego, s. 249-256; WILK Eugeniusz: Czego nie mówi nam telewizja?, s. 257-260; RÓŻYCKI Andrzej: Ikony cyberprzestrzeni, s. 261-269; SOLSKI Zbigniew W.: Księga czeka na obraz. Posłowie, s. 271-279.

Integracja dla integracji. Red. Stanisław Rabiej. [Słowo wstępne] abp Alfons Nossol. Opole: Red. Wydaw. Wydz. Teol. Uniw. Opolskiego 2002 – 200 s. Uniwersytet Opolski. Wydział Teologiczny. Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją. (Ekumenizm i Integracja 7). ISBN 83-88939-37-8.

Treść: NOSSOL Alfons abp: Preface, s. 5; Wprowadzenie, s. 7-8; I. Referaty: LANGES Horst: Czy dziedzictwo europejskie ma siłę która inspiruje rozwój?, s. 11-18; BANÚS Enrique: Nicht Gott gegeben, nicht Blume des Bösen: von Menschen gemacht – die europäische Integration, s. 19-32; RABIEJ Stanisław: Ecumenical Dialogue in the Support of European Integration, s. 33-40; SOTONIAKOVÁ Eva: Půrozené právo a lidská práva. Právo na azyl, s. 41-57; WONS Norbert: Mniejszości narodowe w procesie integracji Europy, s. 59-78; GLOMBIK Konrad: Globalizacja pomiędzy uniwersalizmem a partykularyzmem, s. 79-92; RABIEJ Jan: Świątynia – przestrzenią integracji, s. 93-113; SADOWSKI Piotr: Upadek starożytnego cesarstwa lekcją dla jednoczącej się Europy, s. 115-127; II. Komentarze: KRASIŃSKA Aleksandra: Co znaczy dzisiaj: «Europa musi mieć duszę»? , s. 131-134; SOTONIAKOVÁ Eva: Několik myšlenek na téma integrace uprchlíků a cizinců do naší společnosti, s. 135-145; TETZLAFF Jan MSF: W czym powinniśmy się zjednoczyć przed wejściem do Unii Europejskiej?, s. 148-153; KLEJNOWSKI-RÓŻYCKI Dariusz: Unia Europejska – obietnica czy zagrożenie?, s. 155-160; DYNOWSKA Urszula: Jak uchronić Europę przed «dyktaturą» religijno-wyznaniową?, s. 161-170; III. Dokumenty: Wartości chrześcijańskie duchowym fundamentem Europy. Papieskie przesłanie do uczestników Europejskiego Kongresu Naukowego nt. «Ku konstytucji europejskiej?», s. 173-176 (tekst włoski); s. 176-180 (tłumaczenie polskie); Oświadczenie biskupów COMECE wydane w związku ze szczytem Rady Europejskiej w Kopenhadze (9 grudnia 2002 r.): Unia i uniwersalne wartości, s. 181-186; KONGREGACJA NAUKI WIARY: Nota doktrynalna dotycząca pewnych kwestii związanych z udziałem i postawą katolików w życiu politycznym, s. 187-198.

JUROS Helmut: **Europejskie dylematy i paradygmaty.** Przedm. Aniela Dylus. Warszawa: Wydaw. Uniw. Kard. Stefana Wyszyńskiego 2003 – 279 s. Bibliogr., streszcz. niem. (Relectiones 9). ISBN 83-7072-269-5.

Tekst częśc. niem.

Tom zawiera zbiór częściowo już publikowanych tekstów ks. prof. H. Jurosa. Zostały one zebrane w następujące części: Wokół tożsamości katolickiej nauki społecznej; Meandry kultury europejskiej; Elementy ładu prawnego; Religia i Kościół w zjednoczonej Europie; Bioetyka i biopolityka. Autorka przedmowy, A. Dylus, pisze: „W tekstach powstałych w różnym czasie, mimo swej fascynacji Europą, Autor przenikliwie odślania dylematy obecne w kulturze europejskiej i wytrwale poszukuje jej paradygmatów” (s. 11).

KAMYKOWSKI Łukasz: „Cały Izrael”. Ku katolickiej wizji Izraela i Żydów. Wyd. 2, popr. i uzup. Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2003 – 178, [1] s. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie. (Biblioteka Ekumenii i Dialogu 2). ISBN 83-87681-62-8.

Tyt. równol.: „The Whole of Israel” Towards a Catholic Vision of Israel and Jews.

Monografia Ł. Kamykowskiego dotyczy współczesnej problematyki teologicznej Izraela oraz różnych podejść do niej. Autor tak oto precyzuje cel swojej rozprawy: „Chodzi o pytanie, co właściwie chrześcijaństwo jako chrześcijaństwo (w szczególności katolicy jako katolicy) myślą o Żydach. Chodzi nam – ściślej rzecz biorąc – o odpowiedź normatywną: o poprawną teologiczną odpowiedź, a więc o odpowiedź wynikającą z Objawienia, zgodną z wiarą Kościoła” (s. 6). Autor podejmuje m.in. takie oto zagadnienia: synagoga w tradycji chrześcijańskiej; kto jest Żydem i czym jest Izrael; powołanie i cel Izraela; Jezus wobec Izraela i Izrael wobec Jezusa; Kościół a Izrael; status teologiczny judaizmu; Izrael eschatologicznego spełnienia.

KAMYKOWSKI Łukasz: Pojęcie dialogu w Kościele katolickim. Wnioski z doświadczeń Kościoła w XX wieku. Zapis poszukiwań 1998-2002. Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2003 – 235 s. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie. (Biblioteka Ekumenii i Dialogu 19). ISBN 83-89017-63-6.

Tyt. równol.: Concept of Dialogue in the Church. Conclusions from the Experience of the Church in the 20th century.

Niniejsza praca Ł. Kamykowskiego wychodzi naprzeciw problemowi, przed jakim staje współczesna teologia fundamentalna. „Uprawia się [ją] w ostatnich dziesięcioleciach – pisze autor – w odmiennym kontekście niż w wiekach, w których się wykrystalizowała” (s. 5). Wówczas pojmowana była jako „apologetyka”, a więc nauka o skutecznej apologii prawdziwej religii, i często jej uprawianie wiązało się z polemikami. Obecnie teologia, także teologia fundamentalna, podejmuje dialog ze światem. W przedstawianej monografii Ł. Kamykowski omawia problematykę teorii dialogu (sens świecki i kościelny) oraz praktyki (dialog *ad intra* i *ad extra*).

Католическая Церковь накануне революции 1917 года. Сборник документов. Составитель и ответственный редактор Мариан Радван. Люблин: Научное Общество Католического Университета в Люблине 2003 – 671 s. Научное Общество Католического Университета в Люблине. (Источники и Монографии 246). ISBN 83-7306-127-4.

Tekst w całości ros.

Tom zawiera wybór dokumentów dotyczących Kościoła katolickiego w Rosji, pochodzących z lat 1879-1922. Łącznie zebrano dwadzieścia siedem dokumentów, w tym dziesięć dokumentów pochodzących z okresu po rewolucji 1917 r.

KINASZCZUK Mieczysław: Chrystus Lekarz. Terapeutyczny charakter odkupieńczego dzieła Chrystusa w ujęciu Paula Evdokimowa. Przedm. Roman E. Rogowski. Wrocław: Pap. Wyd. Teol. 2003 – 151 s. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu. (Rozprawy Naukowe 47). ISBN 83-87318-65-5.

Jest to studium chrystologii świeckiego teologa prawosławnego, Paula Evdokimova (1901-1970), w której ukazywał on Chrystusa jako Boskiego Lekarza i zwracał uwagę na terapeutyczne znaczenie sakramentów: Eucharystii i pokuty. Autor w kolejnych częściach rozprawy omówił: antropologię Evdokimova; jego koncepcję grzechu; ewangeliczny wizerunek Chrystusa uzdrawiającego; uzdrowienie płynące z modlitwy i sakramentów; odkupienie pojęte jako uzdrowienie. W ostatnim rozdziale ukazał teologię Evdokimova w świetle teologii katolickiej oraz wyeksponował jej możliwe pastoralne implikacje.

KRASICKI Jan: Bóg, człowiek i zło. Studium filozofii Włodzimierza Sołowjowa. Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego 2003 – 416, [1] s. Bibliogr., indeks, streszcz. ang., niem., ros. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej. (Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej). ISBN 83-229-2407-0.

Monografia J. Krasickiego (ur. 1954), pracownika Uniwersytetu Opolskiego, zawiera próbę rekonstrukcji całokształtu filozofii (i teologii) W. Sołowjowa (1853-1900). Praca składa się z trzech części. Autor omawia w nich kolejno: teozofię, teokrację i eschatologię Sołowjowa. J. Krasicki pisze, że myśl Sołowjowa, będąca tematem jego rozprawy, jest „otwarta na rozmaite inspiracje nie tylko w obrębie tradycji chrześcijańskiej, europejskiej, ale i pozachrześcijańskiej, pozaeuropejskiej, na rozmaite tradycje teologiczne i filozoficzne, począwszy od niemieckiego idealizmu, myśli słowiańskiej, przez patrystykę, gnozę i Kabałę, po myśl hinduską” (s. 5).

Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku. Pod red. Józefa Majewskiego i Jarosława Makowskiego. Warszawa: Biblioteka „Więzi” 2003 – 361 s. (Biblioteka „Więzi” 150; ISSN 0519-9336). ISBN 83-88032-55-0.

Treść: MAJEWSKI Józef, MAKOWSKI Jarosław: Wprowadzenie, s. 5-7; Hans Urs von Balthasar, s. 9; PIOTROWSKI Eligiusz: Teatr Pana Boga, s. 10-20; Karl Barth, s. 21-22; SKOWRONEK Alfons: Niedokończona symfonia, s. 22-29; Dietrich Bonhoeffer, s. 3-31; MILERSKI Bogusław: Teolog chrześcijaństwa świeckiego, s. 31-39; Rudolf Bultmann, s. 40; CZAJKOWSKI Michał: W Biblii chodzi o człowieka, s. 41-46; Sergiusz Bułgakow, s. 47-48; PAPROCKI Henryk: Paradoksy wiary, s. 48-56; Olivier Clément, s. 57; HRYNIEWICZ Wacław: Teolog prawosławia otwartego, s. 58-71; Yves Congar, s. 72; SKOWRONEK Alfons: Promotor reformy Kościoła, s. 73-80; Avery Dulles, s. 81; DAWIDOWSKI Wiesław OSA: Konwertyta, s. 82-88; Jacques Dupuis, s. 89; MAKOWSKI Jarosław: Chrześcijaństwo poszerzonych granic, s. 90-103; Paul Evdokimov, s. 104; HRYNIEWICZ Wacław: Teolog Boskiego piękna, s. 105-115; Romano Gaurdini, s. 116; KOWALCZYK Dariusz SJ: Rozmowy o Bogu, s. 117-123; Gustavo Gutiérrez, s. 124; SZYMICZEK Henryk SVD: Ojciec teologii wyzwolenia, s. 125-134; Elizabeth Johnson, s. 135; MAJEWSKI Józef: Bóg – Ta, Która Jest, s. 136-146; Walter Kasper, s. 147; BUBEL Grzegorz SJ: Między tradycją i nowoczesnością, s. 148-159; Bernard Lonergan, s. 160; DAWIDOWSKI Wiesław OSA: Teologia, która mówi, s. 161-171; Henri de Lubac, s. 172; WÓJTOWICZ Marek SJ: Odwaga myślenia, s. 173-180; Jürgen Moltmann, s. 181; DANIELEWICZ Zbigniew: Teolog wierny nadziei, s. 182-192; Helmut Richard Niebuhr, s. 193; PATALON Mirosław: Wiara radykalna, s. 194-204; Reinhold Niebuhr, s. 205-206; KARSKI Karol: Wiara zaangażowana społecznie, s. 206-214; Nikos Angelos Nissotis, s. 215-216; GLAESER Zygfryd: Kościół w mocy Ducha, s. 216-226; Gerald O'Collins, s. 227; STRZELCZYK Grzegorz: Powrót do źródeł, s. 228-236; Wolfhart Pannenberg, s. 237; WAŁCZYK Krzysztof SJ: Przedmiot ludzkich pragnień, s. 238-247; Gérard Philips, s. 247; KOZAK Michał MIC: Teolog *Vaticanum II*, s. 248-258; Erich Przywara, s. 259; WENCEL Korneliusz EC: Dziedzictwo autentycznego katolicyzmu, s. 260-269; Karl Rahner, s. 270; KOWALCZYK Dariusz SJ: Genialny «dyletant», s. 271-279; Joseph Ratzinger, s. 280; FALCZYŃSKI Zygmunt SAC: Współpracownik prawdy, s. 281-293; Rosemary Radford Ruether, s. 294-295; MAJEWSKI Józef: Seksizm a teologia, s. 295-303; Edward Schillebeeckx, s. 304; BUBEL Grzegorz: Wszyscy jesteśmy grzesznikami, s. 305-314; Elisabeth Schüssler-Fiorenza, s. 315; ADAMIAK Elżbieta: Taniec hermeneutyczny, s. 316-322; Dorothee Sölle, s. 323; GRZYWACZ Małgorzata: Od «śmierci Boga» ku demokracji mistyki, s. 324-333; Paul Tillich, s. 334-335; KŁOCZOWSKI Jan Andrzej OP: Teolog «troski ostatecznej», s. 335-346; Noty o autorach, s. 347-352; Indeks osób, s. 353-357.

Liturgie Kościoła prawosławnego. Tł. Henryk Paprocki. Kraków 2003 – 316 s. (Biblioteka Ojców Kościoła 20). ISBN 83-7221-489-1.

Książka zawiera następujące teksty liturgiczne Kościoła prawosławnego: Boska Liturgia świętego Jana Chryzostoma; Boska Liturgia świętego Bazylego

Wielkiego; Boska Liturgia świętego Jakuba Apostoła; Boska Liturgia uprzednio poświęconych Darów; Boska Liturgia świętego Marka Apostoła. Zostały one przetłumaczone i opatrzone komentarzem przez ks. H. Paprockiego.

MICHALAK Ryszard: Kościoły protestanckie i władze partyjno-państwowe w Polsce (1945-1956). Warszawa: „Semper” 2002 – 364 s. Indeks. ISBN 83-89100-11-8.

Przedstawiana książka ukazuje sytuację Kościołów protestanckich w realiach państwowej polityki wyznaniowej w latach 1945-1956. Praca składa się z sześciu rozdziałów. Autor omawia w nich: ogólne założenia polityki wyznaniowej państwa po II wojnie światowej; organizację Kościołów protestanckich w Polsce po II wojnie światowej; stanowisko władz państwowych wobec kwestii ewangelickich majątków kościelnych; stanowisko władz wobec rywalizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego i Kościoła Metodystycznego; postawę duchownych i działaczy Kościołów protestanckich wobec nowej rzeczywistości politycznej; stosunek państwa do ekumenicznej działalności Kościołów protestanckich w Polsce i za granicą.

MIRONOWICZ Antoni: Kościół prawosławny w państwie Piastów i Jagiellonów. Białystok: Wydaw. Uniwersytetu w Białymstoku 2003 – 309 s.: mapy. Bibliogr., indeksy, streszcz. ang., niem., ros. ISBN 83-89031-39-6.

Autor przedstawianej pracy jest kierownikiem Zakładu Historii Kultur Pogranicza w Instytucie Socjologii Uniwersytetu w Białymstoku. Specjalizuje się w historii Kościoła wschodniego w Europie. Prezentowana rozprawa jest pierwszym monograficznym opracowaniem dziejów wschodniej tradycji chrześcijańskiej w Polsce piastowskiej i jagiellońskiej. Autor podzielił swą pracę na sześć rozdziałów, w których omawia kolejno: misję metodiańską na ziemiach polskich do końca XI wieku; dzieje Kościoła prawosławnego w Polsce do końca XIII w.; czasy panowania dwóch ostatnich Piastów; okres od unii krewskiej do podziału metropolii kijowskiej; lata 1458-1506; czasy panowania ostatnich Jagiellonów.

NAPIÓRKOWSKI Andrzej OSPPE: Jedność konsekrowana. [Słowo wstępne] abp Alfons Nossol. Kraków: „Alleluja” 2002 – 185, [3] s. (Collectio ViCo 3). ISBN 83-87440-52-3.

Tom *Jedność konsekrowana* zawiera zbiór artykułów z lat 1999-2002 na tematy ekumeniczne autorstwa A.A. Napiórkowskiego OSPPE. Teksty dotyczą ekumenicznych dokumentów: soborowego dekretu *Unitatis redintegratio*, *Wspólnej deklaracji o usprawiedliwieniu*, deklaracji *Dominus Iesus* oraz *Karty ekumenicznej*, a także papieskiego listu *Novo millennio ineunte*. W kolejnych rozważaniach autor podjął takie zagadnienia, jak m.in.: znaki ekumenicznej nadziei; tydzień modlitw o jedność chrześcijan; wrażliwość ekumeniczna wiernych świeckich i osób konsekrowanych; Maryja – matką wszystkich chrześcijan; Duch Święty – pierwszy i jedyny sprawca jedności.

NAPIÓRKOWSKI Stanisław Celestyn OFMConv: **Wierzę w jeden Kościół**. Tarnów: „Biblos” 2003 – 505 s. Bibliogr., indeksy. ISBN 83-7332-112-8.

W obszernym tomie zostały zebrane publikacje na tematy ekumeniczne ojca prof. Stanisława Celestyna Napiórkowskiego OFMConv (ur. 1933). Teksty te zostały podzielone na trzy grupy tematyczne: ogólna teoria ekumenizmu; problematyka dialogu katolicko-protestanckiego; zagadnienia wybrane.

Oto wykaz zamieszczonych w tomie artykułów: I. Ogólna teoria ekumenizmu: Ekumeniczny Dekalog, s. 11-13; Ku pełni prawdy, czyli po co nam ekumenizm, s. 14-21; Schematyczny obraz Kościołów chrześcijańskich, s. 22-30; Modele jedności, s. 31-52; Personalizm a dialog ekumeniczny, s. 53-77; Chrystus jako podstawa ekumenicznego wymiaru teologii, s. 78-89; Jezus Chrystus w dialogu ekumenicznym, s. 90-94; Dekret soborowy *Unitatis redintegratio* i encyklika Jana Pawła II *Ut unum sint*. Dwa najważniejsze dokumenty Kościoła katolickiego o ekumenizmie, s. 93-110; Ekumenia z perspektywy Kościoła większościowego. Doświadczenia – zagrożenia – szanse, s. 111-121; II. Problematyka dialogu katolicko-protestanckiego: Protestanci, s. 125-130; Protestanckie «albo-albo», katolickie «i» oraz «nie tylko, lecz także», s. 131-134; Przemiany katolickiego obrazu Lutra, s. 135-170; Rozumienie wiary. Od diatryby do spotkania, s. 171-180; Miłość w postawie człowieka wobec Boga. Wielki spór teologiczny w latach 1530-1547, s. 181-193; Najważniejsze uzgodnienie międzykościelne. Idea usprawiedliwienia w dziejach Europy, s. 194-206; «Jeden Pośrednik» a «inni pośrednicy» według ksiąg symbolicznych luteranizmu *Liber concordiae* (1530-1580), s. 207-212; Pneumatologia dialogów protestancko-katolickich, s. 213-231; Męka Pańska w teologii protestanckiej, s. 232-242; Pokuta w ujęciu protestanckim, s. 243-257; Protestancka interpretacja Misterium Eucharystii, s. 258-265; Wieczerza Pańska w dialogu katolicko-protestanckim, s. 266-281; Papiestwo w międzykościelnych dialogach katolicko-luterańskich, s. 282-316; Posługiwanie biskupa w świetle dialogu doktrynalnego, s. 317-332; Międzykościelny dialog katolicko-luterański na forum światowym (1967-1984). Próba bilansu, s. 333-342; 35 lat teologicznego dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym, s. 343-354; III. Zagadnienia wybrane: Fundamentalna jedność, która trwa mimo podziałów. Sakrament chrztu w dialogach międzykościelnych, s. 357-371; Małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej zwane *małżeństwami mieszanymi*, s. 372-402; Ordynacja kobiet według międzykościelnych dialogów teologicznych, s. 403-417; Ekumenizm w spotkaniach kultur, s. 418-425; Nowa ewangelizacja i budzenie się demonów, s. 426-429; Sanktuaria maryjne w służbie pojednania, jedności i pokoju, s. 430-442; Ekumeniczny wymiar myślenia soborowego w polskich katolickich podręcznikach teologicznych i katechizmach, s. 443-452; Czy apologeta może być ekumenistą?, s. 453-460; Profesor dogmatyki wobec wyznaniowych dialogów doktrynalnych, s. 461-473; Bibliografia ekumeniczna O. Prof. dra hab. Stanisława Celestyna Napiórkowskiego 1961-2000, s. 474-491.

ONASCH Konrad, SCHNIEPER Annemarie: **Ikony. Fakty i legendy.** Warszawa: „Arkady“ 2002 – 301, [1] s.: il. gł. kolor. Bibliogr., indeks. ISBN 83-213-4256-6.

Tyt. oryg.: *Ikones. Faszination und Wirklichkeit.*

Album zawiera niemal pięćset barwnych ilustracji ikon oraz obszerny tekst, którego autorami są: Konrad Onasch (emerytowany profesor i dziekan Wydziału Archeologii Chrześcijańskiej i Sztuki Sakralnej na Uniwersytecie Marcina Lutera w Halle) i Annemarie Schnieper-Müller (filozof i historyk sztuki). Tekst zawiera omówione niemal wszystkie tematy ikonograficzne występujące w sztuce chrześcijańskiego Wschodu, takie jak: początki sztuki chrześcijańskiej; główne ośrodki i szkoły malarstwa ikonowego; tematyka przedstawień; różnorodność form ikon i ich rozmaite przeznaczenie; materiały i techniki malarskie; przedstawieniowy język ikon; ikona jako dzieło sztuki.

PIKUS Tadeusz bp: **Katolik w Rosji.** Warszawa: Wydaw. Archidiecezji Warszawskiej 2003 – 380 s.: il. kolor. ISBN 83-87802-67-0.

T. Pikus (ur. 1949), obecny biskup pomocniczy archidiecezji warszawskiej, był w latach 1990-1992 kapelanem Polaków w Rosji, organizatorem, wykładowcą i dziekanem Kolegium Teologii Katolickiej w Moskwie. Praca niniejsza ma charakter wspomnieniowy. Autor porusza w niej wiele zagadnień związanych z życiem religijnym w Rosji, a przede wszystkim z dialogiem prawosławno-katolickim. Książka składa się z trzech następujących części: *Byłem świadkiem przelomu. Wspomnienia z Moskwy 1990-1992* (s. 11-134); *Studzy ewangelii w krajach byłego ZSRR 1992-1994* (s. 135-266); *Wybrana artykuły i tytuły prasowe 1999-2002* (s. 265-363).

Posłannictwo biskupa Rzymu. Praca zbiorowa pod red. bpa Jacka Jezierskiego. Olsztyn: „Hosianum” 2002 – 280 s. (Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 15). ISBN 83-89093-09-X.

Treść: Spojrzenie starokatolickie: ARX von Urs: *Das Petrusamt in der communio der Kirchen. Eine altkatholische Perspektive*, s. 7-58; PRZEDPEŁSKI Borys: *Sobór Watykański i jego recepcja. Spojrzenie teologa starokatolickiego*, s. 59-71; AMBROŻY Marek: *Prymat i nieomyślność biskupa Rzymu. Stanowisko starokatolickie*, s. 73-98; BERLIS Angela: *Überlegungen zur ökumenischen Zukunft der Petrusdienstes aus altkatholischer Sicht*, s. 99-104; O stanowisku PNCC i Kościoła Polskokatolickiego: KIJAS Zdzisław J. OFMConv: *Papież i synod w protokołach synodalnych Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego i w prawie Kościoła Polskokatolickiego*, s. 107-125; WARCHOŁ Edward: *Prymat papieski w katechizmach Kościoła Polskokatolickiego*, s. 127-132; Spojrzenie prawosławne i ewangelickie oraz dialog wyznań: TOFILUK Jerzy: *Prymat biskupa Rzymu z perspektywy Kościoła prawosławnego*, s. 135-148; HINTZ Marcin: *Urząd biskupa Rzymu z perspektywy ewangelickiej*, s. 149-159; NAPIÓRKOWSKI Stanisław Celestyn OFMConv: *Papiestwo w dialogu*

katolicko-luterańskim na forum światowym, s. 161-163; Spojrzenie rzymskokatolickie: WOJTKUN Jarosław: Pojęcie «obyczaje» (*mores*) jako przedmiot nieomylności Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, s. 167-180; KARWACKI Roman: Urząd Piotrowy w służbie jedności według dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego, s. 181-193; ŻMUDZIŃSKI Marek: Powszechna komunია Kościoła jako przestrzeń realizacji prymatu biskupa Rzymu, s. 195-210; WESS Paul: Theologische Diskussion. Zeichen und Werkzeug der Einheit. Zu einer kollegialen Gestalt des Papstamtes, s. 211-221; JEZERSKI Jacek bp: Prymat biskupa Rzymu według kardynała J. Ratzingera, s. 223-227; Perspektywa historyczna: STENGER Tadeusz: Polscy protestanci wobec instytucji papieża i papieży w XIX i XX wieku, s. 231-239; JASIŃSKI Janusz: Początek ostrego konfliktu monarchii pruskiej z Kościołem katolickim a kwestia braniewskich starokatolików (1870-1872), s. 241-265; ORNATEK Adam: Udział biskupa warmińskiego Filipa Krementza w Soborze Watykańskim I, s. 267-274; WYSO-CZAŃSKI Wiktor bp, JEZERSKI Jacek bp: Posłowie, s. 275-276; O autorach, s. 177.

PRANAJTIS Justyn B.: **Chrześcijanin w Talmudzie Żydowskim**. Krzeszowice: „Ostoja” 2003 – 168, [10] s. ISBN 83-88020-73-0.

Reprint wyd. z 1937 r.: **Chrześcijanin w Talmudzie Żydowskim**. Christianus in Talmude Iudaeorum. Wydanie drugie z fotokopią wydania I i wstępem: „Książd Pranajtis – walka o Talmud” Michała Jana Juszczyńskiego. Warszawa: „Pro fide” 1937. Bibliogr.

Autor wydanej po raz pierwszy w 1937 r. książki, ks. Justyn B. Pranajtis (1861-1917), był profesorem Akademii Duchownej w Petersburgu, jednym z najlepszych hebraistów i znawców Talmudu. Książka była napisana po łacinie i po polsku. Obecne wydanie obejmuje jedynie tekst polskojęzyczny. Monografia, oprócz przedstawienia osoby autora, składa się z dwóch części. W pierwszej autor przedstawił naukę Talmudu o chrześcijanach, w drugiej – nakazy Talmudu odnośnie do chrześcijan.

Prawo wyznaniowe. Zbiór przepisów. Oprac. Waław Uruszczak, Zdzisław Zarzycki. Zakamycze: Kantor Wydawniczy 2003 – 623 s. Bibliogr. ISBN 83-7333-167-0.

Zebrany w tomie zbiór niemal stu przepisów prawa wyznaniowego obejmuje stan prawny z dnia 1 stycznia 2003 r. We wprowadzeniu, którego autorem jest prof. Waław Uruszczak, omówiono pojęcia: prawa wyznaniowego, wolności religijnej i związków wyznaniowych. Następnie scharakteryzowano prawo wyznaniowe w II Rzeczypospolitej, w okresie 1939-1945, w PRL oraz w Rzeczypospolitej Polskiej. Poszczególne przepisy zostały przedstawione w następujących działach: prawo międzynarodowe (9 aktów), ogólne przepisy prawa polskiego (11 przepisów), szczegółowe przepisy prawa polskiego (37 przepisów). Następnie zamieszczono przepisy dotyczące poszczególnych Kościołów

i związków wyznaniowych: Kościoła Katolickiego (14 aktów prawnych), Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (3), Kościoła Ewangelicko Reformowanego (1), Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego (4), Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego (2), Kościoła Starokatolickiego Mariawitów (1), Kościoła Katolickiego Mariawitów (1), Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego (1), Muzułmańskiego Związku Religijnego (1), Karaïmskiego Związku Religijnego (1), Kościoła Polskokatolickiego (2), Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego (3), Kościoła Chrześcijan Baptystów (2), Gmin Wyznaniowych Żydowskich (3), Kościoła Zielonoświątkowego (2). Tom zawiera ponadto wykaz kościelnych jednostek organizacyjnych, którym nadano osobowość prawną oraz wykaz Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce.

RATZINGER Joseph kard.: Pielgrzymująca wspólnota wiary. Kościół jako komunია. J. Kard. Ratzingerowi na 75 urodziny – uczniowie. Red. Stephan Otto Horn i Vinzenz Pfnür. Przekł. [z niem.] Wiesław Szymona OP. Kraków: „M” 2003 – 358 s. Bibliogr. ISBN 83-7221-514-6.

Tyt. oryg.: Weg Gemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio.

Niniejszy tom zawiera różne teksty kard. J. Ratzingera, których głównym tematem jest Kościół jako komunია (*communio*). Redaktorzy dedykowali go ich autorowi z okazji jego 75. urodzin. Praca zawiera piętnaście tekstów kard. J. Ratzingera oraz wykaz jego publikacji do 2001 r.

Treść tomu (artykuły J. Ratzingera): Wiara a teologia, s. 13-23; Czym właściwie jest teologia?, s. 25-32; Duch Święty jako Communio. Rola między pneumatologią i duchowością według Augustyna, s. 33-52; Communio. Eucharystia – wspólnota – przesłanie, s. 53-79; Eucharystia i misja, s. 81-110; Eklezjologia konstytucji *Lumen gentium*, s. 111-137; Posługa i życia kapłanów, s. 139-158; Ruchy kościelne i ich miejsce teologiczne, s. 159-188; Prezentacja Deklaracji *Dominus Iesus*, s. 189-195; Wymiana korespondencji pomiędzy metropolitą Damaskinosem i Josephem kardynałem Ratzingerem, s. 197-220; Wymiana korespondencji między biskupem Johannesem Hanselmannem i Josephem kardynałem Ratzingerem, s. 221-230; Aktualna sytuacja dialogu ekumenicznego, s. 231-246; Spuścizna Abrahama, s. 247-250; Wina Kościoła. Prezentacja dokumentu Międzynarodowej Komisji Teologów *Pamięć i pojednanie*, s. 251-259; Kościół u progu trzeciego tysiąclecia, s. 261-274; Bibliografia, s. 273-354.

RERONŃ Tadeusz: Sakrament pokuty w dobie Soboru Trydenckiego. Studium historyczno-moralne. Wrocław: Pap. Wyd. Teol. 2002 – 462, [1] s. Bibliogr., streszcz. ang. Papieski Wydział Teologiczny. (Rozprawy naukowe, 44). ISBN 83-87318-59-0.

Studium ks. Tadeusza Reronia z zakresu historii sakramentu pokuty składa się z trzech rozdziałów. Dwa pierwsze ukazują kontekst, w jakim problematyka pokuty była podejmowana na Soborze Trydenckim. Pierwszy rozdział dotyczy

doktryny protestanckiej o usprawiedliwieniu i o sakramentach. W drugim rozdziale autor przedstawia stanowisko teologii protestanckiej na temat pokuty. Trzeci rozdział ukazuje samą naukę Soboru Trydenckiego na temat sakramentu pokuty: jego potrzeby, konstytutywnych elementów, aktów penitenta, szafarza oraz skutków.

Rola klasztorów w procesie kształtowania się państwowości krajów słowiańskich. Red. Wanda Stępnia-Minczewska, Zdzisław J. Kijas OFMConv. Kraków: Wydaw. Nauk. Papieskiej Akademii Teologicznej 2002 – 167 s. Bibliogr. przy artykułach. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie. (Biblioteka Ekumenii i Dialogu 17). ISBN 83-89017-47-4.

Tyt. równol.: *Monasteries and their Influence upon the Statehood Forming of the Slavic Countries.*

Treść: STĘPNIAK-MINCZEWA Wanda: Wstęp, s. 7-8; KIJAS Zdzisław J.: Rola klasztorów w kształtowaniu się państwowości krajów słowiańskich, s. 9-14; DEJNOWICZ Agnieszka: Monastycyzm a idea władzy, s. 15-29; WITEK Jan: Bułgarskie klasztory skalne a tradycja monastycyzmu wczesnochrześcijańskiego, s. 31-39; BIELANIN Piotr OFMConv: Klasztor minorytów w Głogówku na Śląsku. Życie i praca franciszkanów w wielokulturowym środowisku, s. 41-53; MĄCZKA Adam OFMConv: Pierwsze placówki misyjne franciszkanów na Rusi Czerwonej (XIII i XIV w.), s. 55-64; MALCZEWSKA Dominika: Franciszkanie w średniowiecznej Bośni, s. 65-71; WYDERKA Tatiana: O Ławrze Kijowsko-Pieczerskiej według żywotu św. Antoniego (na materiale Kijowsko-Pieczerskiego Pateryka ze zbiorów Katedry Sławistyki UG, syg. III 1 s), s. 73-86; GEORGIEWA-OKOŃ Jordanka: Chrystianizacja rodopskich Słowian w wiekach średnich, s. 87-92; MISTAT Elżbieta: Kormcza i Studenicki typikon św. Sawy o chorych, dzieciach i rodzicach, s. 93-103; SENDEK Robert: Pop, mnich, władcyka – w perspektywie bułgarskiej frazeologii, s. 105-129; KACZMARSKA Ewa: Opactwo Stična i kulturotwórcza rola zakonu cystersów na ziemiach słoweńskich, s. 131-138; SOŁJAN Izabela: Wpływ klasztorów na kształtowanie funkcji pielgrzymkowej sanktuariów karpaccich (w XVII i XVIII wieku), s. 139-154; MRÓZ Franciszek: Oddziaływanie religijne i kulturowe sanktuarium bożogrobców w Miechowie w latach 1163-1819, s. 155-167.

ROSIK Mariusz: **Judaizm u początków ery chrześcijańskiej.** Przedm. Hugolin Langkammer OFM. Wrocław: Pap. Wyd. Teol. 2003 – 195 s. Bibliogr. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu. (Rozprawy Naukowe 46). ISBN 83-87318-64-7.

Monografia ks. M. Rosika – to studium różnych aspektów judaizmu w początkach ery chrześcijańskiej. Nakreślone granice czasowe obejmują okres od 7/6 r. przed Chrystusem do 26/27 r. po Chrystusie. Autor omówił kolejno: źródła służące do badań judaizmu; znaczenie świątyni; kult ofiarniczy; dni i czasy święte; ugrupowania religijne; tradycję literacką; znaczenie synagogi; niektóre obowiązujące zwyczaje.

SAKOWICZ Eugeniusz: Czy islam jest religią terrorystów? Słowo wstępne abp Stanisław Gądecki. Wprowadzenie Witold Kawecki CSsR. Kraków: „Homo Dei” 2002 – 244, [2] s. Bibliogr. ISBN 83-88207-11-3.

Przedstawianą monografię można uznać za kompendium wiedzy o islamie. Głównym, choć nie jedynym autorem jest prof. E. Sakowicz (ur. 1958), pracownik UKSW w Warszawie, znawca islamu, członek Komisji Episkopatu Polski do Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi. Współautorami pracy są polscy i zagraniczni specjaliści w zakresie religioлогии i arabistyki: abp S. Gądecki, W. Kawecki, P. Stawiński, A. Wańka, M. Zarzecki, K. Kościelniak, M. Bajerowicz, Mahmud Taha Żuk, Roberto Marin-Guzmán, Henri Teissier, Jean Fontaine. W kolejnych częściach pracy omówiono takie zagadnienia, jak: powstanie i rozwój islamu; doktryna; pięć filarów (wyznanie wiary, modlitwa rytualna, jałmużna, post, pielgrzymka); zasady moralne w islamie; dialog chrześcijańsko-islamski; islam a przemoc i nietolerancja. Praca zawiera ponadto obszerny wybór polskojęzycznej literatury na temat islamu.

Sakramentalność małżeństwa. Red. Z. J. Kijas OFNConv i J. Krzywda CM. Wstęp Stefan Koperek CR. Kraków: Wydaw. Nauk. Papieskiej Akademii Teologicznej 2002 – 128, [1] s. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie. (Biblioteka Ekumenii i Dialogu 18). ISBN 83-89017-50-4.

Tyt. równol.: Marriage as Sacrament.

Treść: **KOPEREK Stefan CR:** Wstęp, s. 5-7; **PIETRAS Henryk SJ:** Pierwotne pojmowanie jedność małżeństwa w Kościele – zarys problematyki, s. 9-21; **DRZYŻDŹYK Szymon:** Nauka o sakramentalności małżeństwa w teologii scholastycznej, orzeczeniach Soboru Trydenckiego i Watykańskiego II, s. 23-35; **KRZYWDA Józef CM:** Sakramentalność przymierza małżeńskiego w świetle nowego prawa, s. 37-52; **KALUŻNY Tadeusz SCJ:** Sakrament małżeństwa w Kościele prawosławnym, s. 53-71; **HOLC Paweł CM:** Małżeństwo w «Księgach Symbolicznych» luteranizmu, s. 73-83; **Aneks:** Dokumenty, s. 87-128.

SARWA Andrzej: Rzeczy ostateczne człowieka i świata. Eschatologia islamu. Łódź: „Ravi” 2003 – 139, [1] s.: il. Bibliogr. ISBN 83-7229-053-9.

„Autor opiera swój wykład na podstawowych dla islamu tekstach: Koranie oraz Hadisach, których fragmenty obszernie przytacza. Prezentuje też szkicową historię islamu oraz jego relacje z religią chrześcijańską, szczególnie w odniesieniu do traktowania osoby Jezusa oraz Jego ukrzyżowania i zmartwychwstania” (s. 4. okładki).

Praca składa się z następujących części: I. Rys historyczny islamu, s. 15-29; II. Denominacje religijne mające korzenie w islamie, s. 33-42; III. Człowiek jako jedność psychofizyczna w świetle nauk Koranu, s. 45-57; Wierzenia eschatologiczne w islamie, s. 61-113.

SARWA Andrzej: Rzeczy ostateczne człowieka i świata. Eschatologia Kościoła wschodniego. Łódź: „Ravi” 2002 – 259, [1] s.: il. Bibliogr. ISBN 83-7229-052-0.

Praca Andrzeja Sarwy składa się z historycznego wprowadzenia (historia rozpadu chrześcijaństwa na wschodnie i zachodnie), wstępu, jedenastu części oraz z dwóch aneksów. Każda część poświęcona jest jednemu zagadnieniu eschatologicznemu. Autor w swej narracji zwraca uwagę na różnice w pojmowaniu poszczególnych kwestii przez Kościoły wschodnie i zachodnie.

Zawartość tomu: Wprowadzenie historyczne, s. 9-26; Wstęp, s. 27-33; I. Człowiek, s. 34-36; II. Kim jest Szatan i skąd się wziął, s. 37-40; III. Wolność człowieka i jej skutki, s. 41-47; IV. Zbawienie człowieka, s. 48-107; V. W oczekiwaniu zmartwychwstania, s. 108-114; VI. Zmartwychwstanie umarłych, s. 115-127; VII. Koniec świata, s. 128-136; VIII. Powtórne przyjście Pana Jezusa Chrystusa i Sąd Ostateczny, s. 137-153; IX. Piekło – śmierć druga, s. 154-172; X. Raj – królestwo wiecznego życia i wiecznego szczęścia, s. 173-184; XI. «Ósmy dzień tygodnia» – wieczny szabat – uleczenie Wszechświata, s. 185-198; Aneks I: Chrześcijański Ortodoksyjny Koptyjski Kościół Egiptu, s. 201-212; Aneks II: Eschatologia koptyjska, s. 213-251.

Sekty i nowe ruchy religijne. Studium ekumeniczne. Praca zbiorowa pod red. Józefa Budniaka. Cieszyn: Józef Budniak 2003 – 305 s. ISBN 83-910946-4-2.

Treść: BUDNIAK Józef: Sekty i nowe ruchy religijne we współczesnym świecie. Wprowadzenie, s. 7-13; BUDNIAK Józef: Kościół rzymskokatolicki wobec sekt i nowych ruchów religijnych, s. 15-28; STUDENSKI Marek: Sekty w katolickim nauczaniu katechetycznym, s. 29-42; JANKOWSKI Henryk Marian: Kryzys wiary młodzieży, s. 43-52; SZELĄG Wiesław: Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski, s. 53-62; ZWOLIŃSKI Andrzej: Samoobrona przed sektami, s. 63-87; MALINA Adam: Sekty jako zagrożenie Kościoła w prezentacji hymnodii ewangelickiej, s. 89-105; RÓŻAŃSKA Aniela: Zagrożenie ze strony sekt a działalność wychowawcza Śląskiego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego Wyznania na Zaolziu, s. 107-117; UGLORZ Marek Jerzy: Zagrożenie dla prawowierności w teologii sekt na przykładzie rozumienia paruzji w nauce Świadków Jehowy, s. 119-148; SITEK Piotr: Sekty – zagrożenie dla Kościoła luterańskiego, s. 149-154; GLAESER Zygfryd: Psychologiczno-antropologiczne przyczyny rozwoju sekt w dzisiejszym świecie, s. 155-167; GRZYWA Jacek: Psychologiczne aspekty oddziaływania sekty na jednostkę, s. 169-184; WILK Piotr: Sekty a media, s. 185-192; ŚLEZIŃSKI Krzysztof: Klub Gaja nowoczesną sektą, s. 193-199; OELSZLAEGER Beata: Kształcenie uczniów klas młodszych do dokonania właściwych wyborów, s. 201-212; MENDERA Janusz: Krucjata wyzwolenia człowieka a sekty, s. 213-219; JOPEK-BIZOŃ Małgorzata: Człowiek na początku XXI stulecia w obliczu nowych ruchów religijnych, s. 221-227; PIERTEK Dariusz: Sekty – ruchy reli-

gijne – grupy kultowe, s. 229-257; MIĘDZYBRODZKA Barbara: Problem sekt i subkultur w aspekcie profilaktyki, s. 259-264; WOŁPIUK Andrzej: Destrukcyjne ruchy religijne, s. 265-290; LITWIŃSKI Leon: Inkulturacja w nauczaniu Kościoła katolickiego – zarys, s. 291-305.

SPENER Filip Jakub: **Pia desideria**. Bielsko-Biała: „Augustana” 2002 – 92, [1] s. (Biblioteka Klasyki Ewangelickiej 5). ISBN 83-88941-35-6.

Filip Jakub Spener (1635-1705) przedstawił swe „pobożne życzenia” (*pia desideria*) jako tekst, zwracający uwagę na stan Kościoła ewangelickiego w Niemczech, w latach siedemdziesiątych siedemnastego wieku. Przedstawiona w pracy diagnoza sytuacji Kościoła i teologii została przyjęta jako manifest programowy ruchu odnowy Kościoła ewangelickiego – pietyzmu. Prezentowany tomik z serii „Biblioteka Klasyki Ewangelickiej”, oprócz tekstu Filipa Spenera, zawiera obszerne opracowanie *Niezamierzony manifest pietyzmu* (s. 7-21), którego autorem jest Janusz T. Maciuszko.

STERN Marc: **Co to jest judaizm? Odpowiedzi na najczęściej stawiane pytania**. Przekł. [z niem.] Magdalena Ruta. Kraków: Wydaw. WAM 2003 – 171 s. ISBN 83-7318-113-X.

Tyt. oryg.: Was ist Judentum? Die häufigsten Fragen und ihre Antworten.

Książka o judaizmie została napisana przez rabina gminy żydowskiej (ur. 1956) w Osnabrück. Podstawowe wiadomości na temat judaizmu przedstawił on w następującym porządku: wiara; etapy życia; żydowski rok; święta; życie codzienne; inne elementy judaizmu. Praca zawiera również krótkie biogramy wybitnych przedstawicieli judaizmu, wyjaśnienie najważniejszych pojęć oraz słowniczek terminów hebrajskich.

SZCZERSKI Krzysztof: **Wybór Europy. Katolik wobec polityki w Unii Europejskiej**. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydaw. WAM 2003 – 168, [2] s. ISBN 83-88209-78-7 („Ignatianum”), 83-7318-166-0 (WAM).

Krzysztof Szczerski (ur. 1973) jest politologiem, pracownikiem Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ. Odbывał staże w Komisji Europejskiej i w Parlamencie Europejskim. Przedstawiana publikacja jest pracą z pogranicza politologii, etyki politycznej i katolickiej nauki społecznej. Autor omawia w niej m.in. takie oto zagadnienia: korzenie ideowe integracji europejskiej; zasady subsydiarności i solidarności w Europie; cele i zasady polityki wspólnotowej; system instytucjonalny Unii Europejskiej; idea państwa, suwerenności, racji stanu, interesu narodowego; rozszerzenie i pogłębienie Unii; miejsce Polski w Unii; polityka środkowoeuropejska. Ostatni rozdział dotyczy zagadnienia, zasygnalizowanego w podtytule: katolik wobec integrującej się Europy. Autor omawia tu stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec integracji oraz rodzące się pytania związane z integracją europejską.

SZUKALSKI Wojciech: Od tolerancji do wolności religijnej. Ewolucja poglądów w dokumentach II Soboru Watykańskiego. Poznań: Red. Wydaw. UiAM 2003 – 142 s. Bibliogr. Uniwersytet Im Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny. (Studia i Materiały 62). ISBN 83-89361-12-4.

Opracowanie W. Szukalskiego (ur. 1953), pracownika Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, odbiega od innych komentarzy do soborowej deklaracji *Dignitatis humanae* tym, że ukazuje ono proce kształtowania się soborowej nauki o wolności religijnej. Autor uwzględnia więc historyczny aspekt tego zagadnienia. Refleksja autora przebiega przez następujące etapy. Najpierw ukazuje on problematykę wolności religijnej w przygotowaniach do Soboru, następnie – w pierwszych schematach soborowych, w procesie powstawania Deklaracji o wolności religijnej, a wreszcie – w jej ostatecznie zmodyfikowanym tekście.

Śledztwo, sąd i spalenie mistrza Jana Husa. Relacja naocznego świadka Pogiusza, przeora klasztoru pod wezwaniem św. Mikołaja. Zamiast wstępu Gedeon David Hagstotz. Warszawa: „Znaki Czasu” 2002 – 88 s.: il. kolor. ISBN 83-7295-043-1.

Tyt. oryg.: Vyslech, odsouzení i upálení Mistra Jana Husa. Líčí očitý svědek Poginus.

Autorem przedstawianej relacji o śledztwie i skazaniu Jana Husa (1371-1415) jest Pogiusz, przeor klasztoru pod wezwaniem św. Mikołaja w Baden w Argowii (Szwajcaria). Relacja powstała w październiku 1415 r. i ma formę listu skierowanego do niejakiego Leonarda Mikołaja. Oprócz tekstu Pogiusza publikacja zawiera artykuł G.D. Hagstotza, *Jan Hus – kaznodzieja i patriota* (s. 3-10) oraz przegląd głównych wydarzeń z życia Jana Husa.

ŠPIDLÍK Tomáš: Zanurzeni w Trójcy. Krótkie studium o Trójcy Świętej. Tł. z wł. Katarzyna Kubis. Wstęp do wyd. pol. Zdzisław J. Kijas. OFM-Conv. Przedm. Bruno Forte. Kraków: „Bratni Zew” 2003 – 138 s. ISBN 83-88903-22-5.

Tyt. oryg.: Breve saggio sulla Trinità.

Tomáš Špidlík (ur. 1919), czeski jezuita, długoletni wykładowca Papieskiego Instytutu Wschodniego w Rzymie, jest znany polskiemu czytelnikowi jako autor prac z dziedziny duchowości patrystycznej i wschodniej. Przedstawiana praca o Trójcy Świętej stanowi wezwanie do medytacji tej tajemnicy wiary. Sam autor tak oto określa cel monografii: „Na tych stronach spróbujemy za pomocą prostych refleksji przywrócić wierze w Trójcę Świętą miejsce, na które zasługuje w życiu chrześcijańskim, osadzając tę wiarę w kontekście naszej europejskiej kultury” (s. 16). Książka rozpoczyna się od rozdziału: *Człowiek wobec misterium*, w którym autor, zgodnie z powyższą deklaracją, przytacza słowa prefacji o Trójcy Świętej, a następnie kreśli ów kontekst europejskiej kultury. W kolejnych rozdziałach autor przedstawia: wiarę Kościoła w Trójcę;

przekaz Pisma Świętego i Tradycji; teologiczne spojrzenia na „Trójcę immanentną” (wewnętrzne życie Boże) i „Trójcę ekonomiczną” (dzieło trójjedynego Boga w stworzeniu); odbicie Trójcy w życiu Kościoła, rodziny, osobistym życiu chrześcijanina.

TEOFAN REKLUZ św.: **Słowa o modlitwie**. Przekł. Piotr Nikolski. Kraków: „Tyniec” 2003 – 68 s. (Z Tradycji Mniszej 32; ISSN 0867-7050). ISBN 83-7354-038-5.

Autor przedstawianego zbioru, św. Teofan Rekluz (1815-1894), był rosyjskim kapłanem prawosławnym, teologiem, rektorem Kijowskiej Szkoły Duchownej oraz Akademii Duchownej w Petersburgu. W latach 1859-1866 był biskupem tambowskim i szackim, a następnie włodzimierskim. Od 1866 r. przebywał na pustelni w Wyrży. We wprowadzeniu do prezentowanej pracy czytamy: „Walka o prawdziwą głębię chrześcijańskiego doświadczenia, wrażliwość na rzeczywiste potrzeby duchowe i materialne ludzi prowadziła Teofana wciąż w głąb przez wszystkie etapy życia, zjednując mu opinię świętości i wielkie uznanie dla myśli teologicznej, z czasem również i na Zachodzie” (s. 7). Tomik *Słowa o modlitwie*, wydany w ramach ukazującej się staraniem ojców benedyktynów z Tyńca serii „Z Tradycji Mniszej”, zawiera dwa teksty: *Cztery słowa o modlitwie* (s. 9-42) oraz *Ćwiczenia duchowe* (s. 43-68).

THYEN Johann-Dietrich: **Biblia i Koran. Synopsa wspólnych tradycji**. Przekł. komentarza Marek M. Dziekan. Oprac. Marek M. Dziekan i Paweł Pachciarek. Warszawa: „Verbinum” 2002 – 348 s. Indeksy. (Dialog Międzyreligijny 3). ISBN 83-7192-167-5.

Tyt. oryg.: Bibel und Koran. Eine Synopse gemeinsamer Überlieferungen.

W przedstawionej synopsie zostały zestawione teksty pochodzące z Biblii, Talmudu i Koranu. Synoptyczne zestawienie tekstów pozwala na uchwycenie ich szczególnego charakteru, jak również na dostrzeżenie odmienności biblijnego i koranicznego głoszenia Słowa Bożego.

TYKFER Mirosław: **Reinterpretacja teologiczna dogmatu w dialogu ekumenicznym na przykładzie Wspólnej Deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu**. Poznań: Red. Wydaw. Wydz. Teol. Uniw. im. A. Mickiewicza 2002 – 96 s. Bibliogr. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny. (Studia i Materiały 58). ISBN 83-89361-02-7.

Podstawowym zagadnieniem poruszonym w prezentowanej pracy jest pytanie o możliwość reinterpretacji teologicznych wypowiedzi dogmatycznych. *Wspólna Deklaracja w sprawie nauki o usprawiedliwieniu* posłużyła autorowi raczej jako egzemplifikacja poruszanego w pracy zagadnienia. Autor omówił takie kwestie, jak: teologiczne podstawy reinterpretacji dogmatu; implikacje metodologiczne reinterpretacji teologicznej w deklaracji o usprawiedliwieniu; kościelna recepcja deklaracji.

WARCHOŁ Edward: Proces wydzielenia się Związku Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania z doktrynalnych i organizacyjnych ram Kościoła rzymskokatolickiego. Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne 2003 – 328 s. Bibliogr., streszcz. niem. ISBN 83-7300-237-5.

Związek Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania, sięgający korzeniami r. 1893, rozpoczął oficjalne istnienie od 3 sierpnia 1904 r. (dzień przedstawienia ustaw Związku papieżowi Piusowi X). W przedstawianym studium historyczno-ekumenicznym autor podejmuje następujące pytania: (1) Dlaczego i w jaki sposób doszło do zerwania przez mariawitów związków doktrynalnych i organizacyjnych z Kościołem katolickim? (2) W jaki sposób Kościół katolicki rozwiązał problem mariawitów w Polsce? W kolejnych rozdziałach zostały omówione takie zagadnienia, jak: geneza mariawityzmu; osoba F.M.F. Kozłowskiej i jej współpracownicy – inspiratorzy powstania mariawityzmu; sposób postępowania mariawitów w stosunku do Stolicy Apostolskiej i biskupów rzymskokatolickich w Polsce; wprowadzanie w życie rozstrzygnięć Stolicy Apostolskiej przez biskupów polskich; ukonstytuowanie się Związku Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania.

WARE Kallistos bp: Królestwo wnętrza. Przekł. [z ang.] Włodzimierz Misijuk. Lublin: Prawosławna Diecezja Lubelsko-Chełmska 2003 – 296 s. Bibliogr. (Dzieła Zebrane 1). ISBN 83-907299-8-9.

Tyt. oryg.: The Inner Kingdom.

Bp Kallistos Ware (ur. 1934) jest od 1982 r. biskupem pomocniczym Prawosławnej Greckiej Archidiecezji Thyateira, obejmującej swym zasięgiem również Wielką Brytanię, oraz wykładowcą teologii prawosławnej w Oksfordzie.

Przedstawiany tom zawiera następujące jego teksty: «Dziwne, a jednak znajome»: Moja droga do Kościoła prawosławnego, s. 15-45; «Pójdź radośnie»: misterium śmierci i zmartwychwstania, s. 47-69; Prawosławne rozumienie pokajania, s. 71-90; Teologia nabożeństwa, s. 91-103; Uczucie zadziwienia, s. 105-112; Módlcie się nieustannie: Ideał ustawicznej modlitwy we wschodnim monastycyzmie, s. 113-128; Milczenie w modlitwie: znaczenie hezychii, s. 129-158; Ziarno Kościoła: powszechne powołanie do męczeństwa, s. 159-178; Przewodnictwo duchowe w prawosławiu, s. 179-210; Szalencie Chrystusowy jako prorok i apostoł, s. 211-247; Czas: więzienie czy droga do wolności?, s. 249-262; Ośmielamy się mieć nadzieję na zbawienie wszystkich? Orygenes, św. Grzegorz z Nyssy i św. Izaak Syryjczyk, s. 263-293.

WEGENER Tadeusz: Juliusz Bursche. Biskup w dobie przełomów. Bielsko-Biała: „Augustana” 2003 – 167, [1], XXIV s. Bibliogr. ISBN 83-88941-39-9.

Praca Tadeusza Wegenera (ur. 1920) dotyczy postaci Juliusza Burschego (1862-1942) – biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w II Rzeczypospolitej. Autor jest wnukiem biskupa. Bp J. Bursche urodził się w Kaliszu,

zmarł w szpitalu więziennym w Berlinie w 1942 r., będąc uprzednio więziony w obozie Oranienburg-Sachsenhausen. Autor omówił dzieje rodziny Ernesta Wilhelma Burschego (ojca Juliusza), młodość Juliusza, działalność w Warszawie (diakon, proboszcz, generalny superintendent), działalność w dwudziestoleciu międzywojennym. Wiele uwagi poświęcił życiu rodzinnemu bpa J. Burschego oraz dziejom rodziny: stosunkom narodowościowym w rodzinie, martyrologii rodziny Burschów. Praca zawiera ponadto tabele genealogiczne oraz liczne fotografie.

WEKSLER-WASZKINEL Romuald Jakub: Zgłębiając tajemnicę Kościoła... Słowo wstępne abp Józef Życiński. Kraków: Wydaw. WAM 2003 – 403, [3] s. ISBN 83-7318-054-0.

Praca ks. Romualda Jakuba Wekslera-Waszkinela dotyczy różnych więzi pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem. Autor omawia m.in. spotkania papieża Jana Pawła II z Żydami oraz jego wypowiedzi na temat dialogu chrześcijańsko-żydowskiego. Ukazuje również spotkanie judaizmu i chrześcijaństwa w biografii ludzi, m.in. H. Bergsona, E. Lévinasa, E. Stein. Ostatnia część pracy zawiera refleksje na temat stosunków chrześcijańsko-żydowskich w Polsce: w historii i obecnie.

Wielki Tydzień i Święto Paschy w Kościele prawosławnym. Tł. [z greck.] Henryk Paprocki. Kraków: „M” 2003 – 188 s. (Biblioteka Ojców Kościoła 21). ISBN 83-7221-443-3.

Tyt. oryginału: Triodon katanykitón. Pantekostárion.

Jako kolejny tom „Biblioteki Ojców Kościoła” ukazały się teksty liturgii Wielkiego Tygodnia i Święta Paschy w Kościele prawosławnym. W najstarszej warstwie powstały one w I i II w. Tom zawiera teksty jutrzni, mniejszych godzin, nieszporów i Liturgii uprzednio poświęconych darów, przeznaczone na Wielki Poniedziałek, Wielki Wtorek i Wielką Środę. Dalej znajdują się teksty przeznaczone na Wielki Czwartek (jutrznia, pierwsza godzina, nieszpory, Liturgia św. Bazylego, obrzęd umycia nóg), Wielki Piątek (jutrznia, królewskie godziny, nieszpory, *Apodeipnon* z Kanonem Symeona Logotety), Wielką Sobotę (jutrznia, nieszpory i Liturgia św. Bazylego Wielkiego, *Mesonikiton*) oraz na Wielką Paschę (jutrznia paschalna, paschalne godziny, Liturgia św. Jana Chryzostoma, nieszpory).

Wymiana prywatnych listów między biskupami mariawickimi i rzymskokatolickimi podstawą dyskusji na temat ewentualnego zjednoczenia Starokatolickiego Kościoła Mariawitów z Kościołem Rzymskokatolickim. Oprac. Edward Warchoł. Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne 2003 – 156 s. ISBN 83-7300-244-8.

Publikacja zawiera korespondencję prowadzoną w latach 1929-1930 przez biskupów mariawickich oraz rzymsko-katolickich na temat zjednoczenia. Auto-

rami listów ze strony Kościoła Mariawitów byli: abp J.M. Kowalski, bp L.M.A. Gołębiowski, bp R.M.J. Próchniewski. Ze strony Kościoła katolickiego korespondowali: abp E. Ropp i bp Z. Łoziński. Opublikowana korespondencja pozwala na zapoznanie się ze sposobem myślenia i argumentacji obu stron w dyskusji na temat zjednoczenia Kościołów.

Życie Maryi w ikonach. Pod red. Giovanni Parravicini. Wstęp Stefano De Fiores. Z wł. przeł. Maria Deskur. Warszawa: Wydaw. Księży Marianów 2003 – 141, [3] s.: il. kolor. ISBN 83-7119-371-8.

Tyt. oryg.: Vita di Maria in icone.

Tom zawiera reprodukcje szesnastu ikon maryjnych, do których dobrano odpowiednie teksty Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu, a także komentarze Ojców Kościoła i innych teologów. Stefano de Fiores, autor przedmowy pt. *Duchowe czytanie ikon*, pisze: „Życzę czytelnikom i wszystkim kontemplującym ikony radości z tego spotkania z Maryją i Osobami Trójcy, by jeszcze lepiej zrozumieć głębię mądrości i miłosierdzia Bożego planu zbawienia, a także wielkość ludzkiego losu, najjaśniej rozświetlonego w osobie Bogurodzicy” (s. 8).

Życ ekumenią w Kościołach lokalnych. Red. Piotr Jaskóła, Rajmund Porada. Przedm. abp Alfons Nossol. Opole: Red. Wydaw. WT UO 2003 – 232 s. Streszcz. ang., fr., niem., pol., ros., wł. Uniwersytet Opolski. Wydział Teologiczny. Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją. (Ekumenizm i Integracja 9). ISBN 83-88939-58-0.

Tekst części. niem.

Treść: NOSSOL Alfons abp: Przedmowa, s. 5-6; Życ ekumenią – doświadczenia krajowe: NOSSOL Alfons abp: Ekumenia w Kościele rzymskokatolickim w Polsce, s. 9-17; TRANDA Lech: Życ ekumenią w Kościołach lokalnych – perspektywa ewangelicko-reformowana, s. 19-25; ZEMBRZUSKI Zbigniew: Życ ekumenią w Warszawie, s. 27-36; BUNIAK Józef: Ekumenizm Śląska Cieszyńskiego, s. 37-45; GLAESER Zygfryd: Życ ekumenią na Śląsku Opolskim – perspektywa katolicka, s. 47-61; NIEMIEC Marian: Życ ekumenią na Śląsku Opolskim – perspektywa ewangelicka, s. 63-74; BŁAHUT-KOWALCZYK Aleksandra: Ekumenią żyć w Kościołach lokalnych. Refleksje luteranki, s. 75-79; Życ ekumenią – doświadczenia zagraniczne: MADEY Johannes: Wie steht es um Ökumene in Kerala (Indien)?, s. 83-89; KORNIEJEW Aleksander: Ekumeniczna działalność Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego, s. 91-98; KAŁUŻNY Tadeusz SCJ: Ekumenia w Sankt Petersburgu. Dzieło metropolity Nikodema wczoraj i dziś, s. 99-111; BUGIEL Walerian: Jak „żyć ekumenią w Kościołach lokalnych”? – uszczegółowienia czeskie, s. 113-122; STETSKO Viacheslav: Ekumenią żyć na przykładzie doświadczeń z Obwodu Wołyńskiego w latach 1990-2002; s. 123-133; KANTYKA Przemysław: Ekumenia w kontekście angielskim, s. 135-143; Życ ekumenią – wymiar teologiczny: JASKÓŁA Piotr:

Ekumenizm we wspólnotach lokalnych – między ortodoksją a ortopraksją, s. 147-155; PORADA Rajmund: Teologia Kościoła lokalnego w dialogu katolicko-luterańskim, s. 157-165; HOLC Paweł CM: Znaczenie katolicko-luterańskiego konsensusu w sprawie nauki o usprawiedliwieniu dla Kościołów lokalnych, s. 167-180; NIKOLSKI Piotr: Znaczenie tradycji ascetycznej w dialogu ekumenicznym, s. 181-190; SZEWIECZEK Mirosław: Życie ekumenią w Ruchu Fokolare, s. 191-204; LIS Marek: Ekumenizm medialny: opolska mutacja „Gościa Niedzielnego”, s. 205-216; RABIEJ Stanisław: Kościoły lokalne a integracja europejska, s. 217-228; Informacje o autorach, s. 229-230.

Oprac.: T. Grabuńczyk, K. Wolsza